

SLOVENIJA.

List 64.

V petik 10. velkiga Serpana

1849.

Slovenija izhaja vsaki teden dvakrat, in sicer vsaki torek in petik. Predplačuje se za celo leto v založnici v Ljubljani 7 gold., za polleta 3 gold. in $\frac{1}{2}$, za ene kvatre 1 gold. in 45 kr. Za celoletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrahaše še $\frac{1}{2}$ gold. Za po pošti pošiljano Slovenijo je celoletno plačilo 8 gold., polletno 4 gold., za ene kvatre 2 gold.

Opomini

kmetiškim zlasti primorskim Slavenom, kako zatiranim Slavenom pomagati?

Pravi odgovor na to vprašanje bi veliko veljal, ko bi se ga Slaveni prav bratoserčno prijeli in stanovitno deržali, ali poprej, ko bi se to zgoditi moglo, je treba, da bi se po božji postavi vsi sosede sosesk bratoserčno ljubili ino složno med seboj živeli.

Do zdaj smo Slaveni desetino veči del takim ljudem plačevali, kateri je niso zaslužili in nas za njo tudi nigdar zahvalili, ampak veliko več nas oblačno gledali in tudi večkrat zato še bolj nevsmljeno derli.

Kaj bi bilo, ko bi mi sami še kaki Bogu dopadljiv in vbogim sosedam koristni spomin kake radovoljne desetine za splošno pomoč obderžali, ali pa, kjer ga ni do zdaj v stric vbogih sosedov bilo, v novič vpeljali, in tako rajši Slaven Slavenu, kakor pa Lahe Slavenam v našo veliko dozrajno škodo in sramoto pomagati pustili.

To bi se prav lahko zgodilo, ko bi Slaveni sploh bolj složni in svoje koristi bolj zavedeni bili. Kaj bi se poznalo, ne govorimo od bogatiga ampak od vbogiga Slavena, ko bi tistikrat, kadar formento (debelačo) grozdje in olje, tri k vsakdanjim življenji nar potrebniši reči spravlja, vsaki sosed v kako od sosedov odločeno in s pravičnimi poglavarji oskerbljeno varčnico (Sparkasse) po toliko dal, kolikor bi spomlad vbogim pomanjkvalo, da se ne bi vbogi Slaveni vsako spomlad Laham vklanjal, hodili, da jim tam slabo robo drago in s prevelikim obresti plačujejo, ampak raj pri svoji soseski strihano mero ali avstrijsko vedro si zaposodili, in v jesen, kadar Bog spet letno da, verhno ali domačo mero, ko je več v skupnjo prinesli?

Po tem bi se lahko po malim, da bi to lepo in splošno koristno delo veči čast in spoštovanje pridobilo in tudi bolj globoko korenine v kako sveto in zmiraj bolj staro navado pognalo, ta družba v soseski, v kako lepo in sveto bratovščino, postavimo v Bratovščino presvetiga Zakramenta poslovila, in se po tem kakor en studenc po soseski raztekala, katera voda v kaki grad vpeljana gor na visoko in spet nazaj dol v posodo teče in toliko manj presahniti more, ker zmiraj to, kar ostaja, hrani in po pravičnih obrestih več nazaj dobiva, kakor izdaja.

Slaveni! pomagajmo si sami iz dozrajnih rev in težav in ne išimo, kakor do zdaj tam pomoči, kjer nas le škoda in sramota čaka. Verovajmo, kakor pravoverni kristjani Bogu, cesarju in sebi in ne pustimo se več slepiti in v zanke loviti od hinavskih mejašev, kateri nas sladko k sebi vabijo in gladijo, da jih pasemo in debelimo, sami sebe pa po neumnosti spodjedamo in zatiramo.

Kdor je predober, je osli podoben, je prigovor naših staršev. Zavoljo naše prevelike dobrote se nam skrivaše Lahi debelo smejejo in nas prav za to po praviči sempie in schiave namest Slave imenujejo, in nas Slaveni še med kristjane, kakor Ogrji med ljudi ne štejejo. Laške mesta in terdnjave ob morji in tergi po Istriji in Dalmaciji, kaj so bili do zdaj drugača kakor toliko tičinc (tiol) v ka-

ture so benečanski in drugi Lahi po gradih, Karnieli pa po tergih in vaseh vboge Slavene s posojilami in s drugim mogočnim zvijačam, kakor ptice na zanke in limance lovili, in jih tam tako vjete neysmljeno davili in skubli.

Nas prebivancev v primorji to je v predmorski deržavi je okoli 200,000, med katerimi je malo čez 50,000 Lahov in 150,000 Slavenov, in Lahi, ako ravno samo četert njih in nas tri četerti, vsim Slavenam, ker mi skoraj niker nadsodništva ali glavne soseske nimamo, po Istriji in ob morju vkažejo in pa naši neumno preveliki dobroti nar boljši zemljiša in prilike imajo.

Na noge tedaj, dragi bratje, Slaveni! Branimo se sladkim in oblačnim oderuham po pravici in milosti, katira je nam od Boga vselej, lansko in to leto pa tudi od našiga svitliga cesarja podelena bila in mislimo, da nar bolj za svojo, svojih staršev in vsiga slavenškiga roda čast in korist skerbimo, če se našiga materniga jezika zvesto po izgledu drugih narodov deržimo, ga čistimo in branimo, po rimskim prigovru: „V složnosti majbine stvari rastejo, v razperti nar veči razpadejo,“ svojo samo v Evropi čez 80 milionov veliko bratovščino podpiramo in širimo in si tako ne samo iz telesne sužnosti ampak tudi iz duhovne tamnice pomagamo.

Eden stranski član Teržaško-slavjanskiga društva v Droru. (Slav. Red.)

Austrijsko Cesarstvo.

Slovenska dežela.

Dne 1. t. m. je svitli cesar poterdil predlog ministra Bacha zastran vravnave sodništev v pokneženi grofni Goriški in Gradiškanski, v mejni grofni Istrijski in v Teržaškem mestu z okrajno (tu ne beremo besede kronovino Kronland, narberžeje, ker politiška razdelitev teh dežel še odločena ni), iz kteriga naslednje važniši opombe g. ministra predstavimo:

Poknežena grofnija Gorica in Gradiška ima $50\frac{3}{10}$ milij in 193,263 duš, od kterih pride okoli 122,400 na slavjansko in 70,800 na laško-furlansko ljudstvo; poslednji prebivajo večidel v zahodnih in južnih straneh na beneški meji in na morskim bregovji, vendar se tudi v severozahodnim večjim slavjanskim delu pogostoma laško in kjekod tudi nemško sliši. (Od Kočevarjev in Sorcanov pa g. minister pozabi omeniti, da tudi zlo slovensko znajo).

Gorica, narveči mesto stoji v sredi obeh delov in v nji so tudi razne narodnosti namestjene.

Mejna Istrijska grofnija ima na prostoru od 86 milij, 230,523 duš, od kterih je več kot 2 tretjini Slavjanov, in komej ena tretjina in zlasti v mestih in na istrijskim bregovji Lahov; ali bregovje je tukej važniši, zakaj kupčija ne gre proti sredi dežele, ampak le proti morju, bregovje je tedaj težiše (Schwerpunkt) vseh interesov ljudstva; zato je tudi mesto Rovinj na morji narvažniši.

Mesto Terst z okolico ima $1\frac{1}{10}$ milij z 81,500 duš. V mestu vlada laški jezik, v okolici se govori slavjansko po načinu Slovincov (nach Art der Slovenen), vendar veliko njih govori in razumi tudi laščino. Me-

sto Terst razpade v novo in staro mesto z 56,000 prebivavci, okolica šteje 25,500 duš.

Ker v teh deželah Slavjani in Lahi med sabo zmešano prebivajo, se niso mogle sodniške okrajne po jezikih razdeliti; samo pri sodništvih prve stopnje (instance) se je, kolikor je mogoče na narodnost gledalo.

V dozrajnim primorskim poglavarstvu se bode torej ustanovilo 30 okrajnih sodništev (7 zbornih), 3 deželne v Gorici, v Terstu in v Rovinju in eno vikši sodništvo v Terstu, kakor tudi eno kupčijsko in mornarsko sodništvo v Terstu.

Sedež okrajnih sodništev in sicer

a) tistih, ki so v okrožji Goriškiga deželiga sodništva: 1. Bovec, 3. Tomin, 3. Cirkon, 4. Kanal, 5. Gorica, 6. Gorica za okolico, 7. Ajdovšina, 8. Gradiška, 9. Kormin, 10. Teržič, 11. Cervinjan;

b) tistih, ki so v okrožji Teržaškiga deželiga sodništva: Terst, teržaška okolica, Novigrad, Koper, Piran, Volovsko, Sežana, Devin;

c) tistih, ki bodo v okrožji Rovinjskiga deželiga sodništva: Rovin, Dinjan, Poreč, Kres, Kerk, Lušin, Pazen, Labin, Buzet, Matavun, Buje.

Predsednik sodniške vpeljavne komisije je predsednik dozrajniga Teržaškiga mestniga in deželiga sodništva, baron Buča. —

Že 26. Julija (če tudi Dunajske novine pozneje kakor glede Primorja razglasijo) je poterdil tudi cesar predlog ministra pravice zastran sodniške vravnave v kronovinah Koroški in Krajuski.

Posnamemo sledeče: Koroška kronovina ima $180\frac{3}{10}$ milij veči del gorate zemlje, obljudenje te dežele v številu 311,340 duš obstoji iz $\frac{2}{3}$ Nemcev in $\frac{1}{3}$ Slovincov, od kterih pa veliko tudi nemško razumi in govori.

Slovenci prebivajo večidel na bregih Drave; tode terdna meja po jeziku se ne da ustanoviti, ker nista oba naroda ne po zemljopisu, ne v kupčiji ločena in ker mirno med sabo živita in se od separatistiškiga (!) prižadetja, ktero iz napak razumljene enakopravnosti narodov izvira, zapeljati ne dasta. (Tukej je hotel nemški minister slovenskim rodoljubam na Koroškem eno povedati.)

Mesto Celovec, narveči, je tudi pravo središe cele dežele.

Krajnska kronovina, ima $173\frac{3}{10}$ milij in 474,523 (rectius 495,000) duš; je tudi gorata dežela in težko je v nji sodništva primerno in tako razdeliti, da se deržavna denarnica preveč ne obloži.

Cela kronovina se da v dve strani razdeliti, v zahodno (dozrajno Ljubljansko in Postojnsko kresijo) in v izhodno stran (Novomeško kresijo). Mesti Ljubljana in Novomesto, narimenitniši v deželi, ste središe teh dveh strani.

Kar jezik vtiče velja ta kronovina za celotino, ker se povsod pri kmetu slovenski, pri bolj omikanih pa tudi nemški jezik kot narodni jezik (Volkssprache) najde. (Nemšina ni nikoli narodni jezik naših takomenovanih omikanih, zato ker oni niso narod.) Samo občina Sorška (še dva starca mende slovensine ne govorita) in Kočevski okraj imata staronemško narečje, pa oni mirno z Slovenci žive (in tudi večidel slovensko razume, bi se tudi imelo reči).

Ustanovilo se torej bode za koroško 29 (5 zbornih); in za Krajnsko deželo 32 (7 zbornih) okrajnih sodništev (Bezirksgerichte), 3 deželne sodništva v Celovcu za Korošce, v Ljubljani in v Novim mestu za Krajnce in eno viksi sodništvo za obojno deželo v Celovcu.

G. Bach podpira poslednjo odločbo z naslednjim:

De se ljudstvu (hoče reči: nemškemu ljudstvu, zakaj za Krajnce bi bila Ljubljana in Gradec bliži) nagla in pristopna sodba tudi v viksi stopnji poda, daleč de se preveč tudi moči ne razdrobe (se ve, de bi se strašna reč zgodila, ako bi mogli Korošci (manjšina) v Ljubljano pravde pošiljati) in že obstoječe okolščine in zadeve ne žalijo (t. j. de se Celovčanam ne zamerimo), bode viksi sodništvo za obe kronovini v Celovcu.

Sedež okrajnih sodništev na Koroškem je: Mesto Celovec in za okolico, Feldkirchen, Borovlje, Belak, Rožek, Podkloštre, Terbiš, Paternjón, št. Mahor, št. Vid, Kerk, Svinc, Stari dvor, Breze, Velkovec, Kapla, Pliberk, Doberlna ves, Voflsberg, št. Pavel, št. Leonard, špital, Zavodnje, Milštadt, Grajfenburg, Kotje, Zgorna bela, Vinklern. (Glej 55. list I. Slovenije.)

Sedež okrajnih sodništev v Kranjski deželi:

a) kar jih je v okrožju Ljubljanskiga deželnega sodništva: Krajnska gora, Radolca, Teržič, Krajn, Loka, Ljubljana in okolica, Verhmika, Kamnik, Berda, Zalog, Planina, Postojna, Senožeče, Lože, Bistrica, Idria, Ipava;

b) v okrožju deželnega sodniša v Novim mestu: Novo mesto, Kostanjeveca, Kersko, Mokronog, Novi dvor, Šmartno blizo Litije, Zatična, Trebno, Žužemberk, Velke Lašče, Ribnica, Kočevje, Črnamel, Metlika. (Glej list 53. Slovenije.)

Predsednik sodniške komisije (ktera je tudi v Celovcu) je predsednik celovške apelacije baron Unterrichter, in njegov namestnik za Koroško apelacijski svetovavec Bitterl in za Krajnsko svetovavec tukejšniga deželnega in mestniga sodništva Scheuchenstuel.

Pri vsakim viksim sodništvu (v Gradcu, Terstu in Celovcu) bode postavljen viksi državni pravdnik (Generalprokurator) in pri deželnih in okrajnih zbornih sodništvih potrebno število državnih pravdnikov z njihovimi pomočniki.

Še pristavimo, de se pri vseh teh ministerskih predlogih zastran nove vravnave pod nadpisam stroški obeta, de se bodo stroški pred povikšali, kakor pa ponižali. —

Ako jo v kratkim povedati hočemo, mislimo sledeče od teh novih naprav na Slovenskim: Če bo v §. 5. ustave izrečena enakopravnost vseh narodov kedaj živa resnica postala in se popolnoma od verha do tal v cerkvi, šoli in v vseh uradih čislala, zgube z nami prebivajoči Furlani, Lahi in Nemci uradnike (sosebno pa viksi uradnike) iz svoje kervi, zakaj samo Slovenci bodo potrebne jezike znali; če se pa sveta beseda „enakopravnost“ v resnici ne izpolne, če je ona samo o času sile in potrebe ljudstvam veržena vada, če se bo taista po lastni volji samosilnika in ne po umu in človeški pameti razlagala, — takrat bo, se ve de, za nas Slovence čedalje slabši, tode z božjo pomočjo, (in mi smo tudi po božji milosti) bomo vendar živeli!

* 1. t. m. so se Benečani iz mesta proti Kavarceri zagnali in so tam 100 volov dobili in v Benetke spravili. —

* Ministerstvo denarstva poda pregled denarstveniga gospodarstva mesca Sušca tekočiga leta. Prejelo se je v denarnico skupaj 8,102,778 gold.; izdalo (potrosilo) pa 16,073,984 gold., ki se tako razdele: državni dolg 3,250,513 gold., dvor 389,186 gold., ministerski zbor 5471 gold., ministerstvo zvonajnih reči 99,902 gold., min. zno-

trajnih 1,345,720 gold., vojske 7,784,824 gold., denarstva 1,040,959 gold., pravice 225,718 gold., učeništva 68,507 gold., kupčije 1,724,403 gold., kmetijstva 11,030 g., pregledne oblasti 127,661 gold. —

* 30. dan pret. mesca je bila prva poskušnja na železnici od Celja do Zidaniga mosta. Brez vse spotike se je privozil hlapón „Sava“ imenovan (Lokomotiv Save) od Celja do Zidaniga mosta in spet nazaj, v eni uri in 15. minutah. Med Celjem in Ljubljano bo naslednjih 11 postáj (štacjonov): Laško (Markt Tüffer), Rimske Toplice (Römerbad Tüffer) Zidani most (Steinbrück), Vernice, Trebovlje (Trifail), Zagorje, Sava, Litija, Kresnice, Laze in Zalog. (Novice.)

Kakor je znano, se bode prihodnje šolsko leto dozrajna filosofija, ki je letas samo pod imenom fisike bila, z gimnazijem zedinila in zgubi popolnoma svoje ime. Filosofija pa kakor fakulta obderži svoje samostalnost in bode vse pravice imela, ktere ji gredo. V nji se bodo učili predmeti, kterih poslušati dozda ni bila dolžnost in postane tako semenišče mladih gimnazialnih učiteljev. Razdelila se bode mende tudi na nekoliko let. (P.N.)

V Ljubljani 30. Julja. Pretečeno sredo smo bili pravdoslovci zadnjikrat v šolski sobi skupaj zbrani; Dr. žl. Lehman je svoj uk v kaznovavni pravdi končal. Zlepo, iskreno besedo, ki je vsim globoko v serca segla, se je ljubljeni učenik od ginjenih učencev poslovil. „Slava, Slava!“ je bil edini odmev, ki mu je odgovoril. — V petek in saboto je bilo izpraševanje, 20 učencov je bilo prašanih, in vidilo se je, de se tudi v slovenskim jeziku natanjko in lahko v kaznovavni pravdi praša in odgovarja, in vsaki stavk z nar natanjčnimi dokazi spriča. Perva poskušnja v slovenskim pravdoslovju je bila ta, in hvala Bogu! dobro smo jo obstali. Z veselim srcem tedaj še enkrat zakličemo Dr. Lehmannu: Slava Tebi, verli rodoljub! Spominik, ki si ga v naše serca si postavil, bo v večnost nepremakljivo stal — slava, slava Tebi! —

— r —

Na Dunaju 5. dan velkiga Serpana 1849. Može iz vseh avstrijsko-slavjanskih narodov so se prvi dan tega mesca ob devetih z jutra v poslopji ministerstva pravice, ki jih je sklicalo, snidili, de bi iz, za vredovsko rabo potrebnih, besed slovník zložili, in tako terdno podlago slavjanskiga izrazoslovja vtelnjili. Ta dogodba je za slavjanske narode kar velikiga pomena. Clo okolnosti tega snida, če se ne motim, na dobro kažejo, in slavjanam pod avstrijsko vladno srečno prihodnost prerokujejo.

Rečeni odbor, od ministerstva pravice poklican, se v njegovim poslopju shaja; v tem poslopju, v kterim je poprej sedemgraska dvorna pisarnica bila, je lani en del ogerskiga ministerstva vunajnih opravkov stanoval; in posebno mesca kozoperska, veliki punt podpiraje, je tam madjarska oholnost slavjanam verige kovala in naklepala, kar bi njih narodnost na vedno zatreti in pogubiti moglo. Tedaj tam, kjer se je lani za pogubo, se letas za povzdigo slavjanske narodnosti dela, in scer na poziv in obrambo uda pravice! Ali to ne kaže de osoda slavjane polniga vžitka njih narodnosti, vkljub vsemu obrekovanju, natolcovanju in preganjanju, deležne storiti hoče? Aji ni to dokaz de, kar je pravičniga, na zadnje zmagati mora?

Okoli pol desetih je gospod Šafařík, od nekdaž za blagor slavjanov vneti, z obširnimi ter globokimi vednostmi navdani mož, kakor predsednik, z milo besedo v českim jeziku odbor nagovoril. Na to se je posvetovanje čez to pričelo, kako de se bo odboru naloženo delo opravljalo. Različne misli so se čez to slišale. Na zadnje je obveljalo, de se je treba dela čvrsto poprijeti; de se, pred vsem naj bližnejšem potrebam zadostiti, in še le potem, za kar se bo poznej potrebovalo, skr-

beti mora. Po temtakim bodo najprej nekteri izmed udov odbora iz postav in vkažov po redu, v kterim se bodo po državnim zakoniku razglasovali, pravdoslovne nemške besede naberali z obzirami na pomembo, ki jo vsaka po zvezi, v kteri z drugimi stoji, ima. Ta besedni zbor se bo po kamnotisku pomnožil, in vsakimu udu odbora en natisk dal. Botem se bodo, južni slavjani vsi vkup, Čehi s Moravanam in Slovakami vred, Poljaki pak s Rusinami posebej shajali in se čez, pomembi nemških izrazov naj primerniši, slavjanske besede posvetovali. Kadar se to posebno delo dogotovi, zopet cel odbor vkup stopi in v skupnim pretehtanju odloči kar se slavjanskemu duhu in predmetu dela naj bolj prileže. So nektre pole natisnjene, se koj odsekam odbora izročijo; in kadar vsi trije odseki nekoliko pol izdelajo; skupno pretehtanje odbora jame; tako de vsaki dan vsi udje odbora, ali nabiranjem nemških izrazov ali s prestavljanjem, bodi si v velkim ali v majhnim snidu, opraviti imajo.

Imena mož, s kterih gor rečeni zbor obstoji, so sledeče:

Gospod	Pavl Jožef Šafařík,	Čeh
„	Anton Beck,	„
„	Anton Ribička,	„
„	Dragutin Jaromir Erben,	„
„	Alojsj Šembera,	Moravan
„	Jožef Kollar,	Slovak
„	Pavl Kuzmani,	„
„	Marcelj Kavecki,	Poljak
„	Felix Slotwinski,	„
„	Ignacj Strojnowski,	„
„	Jakob Glowacki,	Rusin
„	Gregor Szaszkiewicz,	„
„	Julj Wislobodski,	„
„	Vuk Štefanovič Karačić,	Srb
„	Teodor Petranovič,	„
„	Štepan Car,	Hrovat
„	Ivan Mažuranič,	„
„	Franc Miklošič,	Slovenec
„	Matija Dolenc,	„

Če Bog da srečo, mislim, de s čeverstim prizadevanjem celiga odbora, s pomočjo slavnih, učeni Evropi znanih velikanov slavjanskiga slovstva, namreč: Šafaříka, Kolarja, Miklošiča, Vuka Karačića — prevzeto delo se tako izpeljalo bode, de se bo tišečim današnjim potrebam slavjanskih narodov prileglo, in sredpiče postalo, okol kteriga se bo, pomalim, velik zalag slavjanskih jezikov nanesil. — Mnogo častitiga Slovenca, gospoda Mažgona odbor nerad pogrešuje. Bog mu v kratkim zdravje podeliti blagovoli, de bi, če prej bolj, na Dunaj priti mogel. — Se sliši de ministerstvo pravice bode v kratkem odbor Ljubljanske slovenske družbe za prestavljenje postav — poterdilo in mu izpeljanje od njega že začelih in tudi drugih del naročilo. *)

Dr. D.

Pristavimo še, kar Moravske Novine od te dogodbe pišejo:

Predsednik Šafařík je pozdravil zbrane ude z kratkim českim nagovorom, v kterim je pokazal imenitnost komisii dane naloge in potrebo, vse sile napeti, de se taista k zadovoljnosti vis. ministerstva izpelje in pričakovanju slavjanskih narodov, za ktere se to delo začne, zadosti. G. Šafařík je omenil, kako je potrebno, hoditi po najkrajši praktični poti in se vseh praznih teorij ogibati, ktere bi jih lahko od praviga cilja odpeljale. Kar način pri delanju zadene, je predložil g. Šafařík, de bi se pri skupnih posvetih govorilo po nemško, ker so podloga celiga dela postav, pisane v nemškem jeziku, to de nikomur ni pri tem prepovedano, se poslužiti tudi materniga jezika, ker iz zhoda Slavjanskiga v Pragi vemo, de so se Slavjani vseh plemen brez tolmača dobro razumeli in de to sami reči

*) Prosimo čast. gosp. dopisatelja, nam tudi zanaprej važniši dogodbe v ti reči, in kar sicer Slovence vtiče, blagovoljno na znanje dati.

Vred.

ne škodva. Dalej je predložil, da bi se dela godile in pripravljale narpopred v odsekih ali odborih (sekcijah), sestavljenih po jezikih, v katerih se bo državni zakonik izdajal (česki, poljski, rusinski, ilirski in slovenski) in da bi se shajali tudi k skupnim posvetam.

Kar pa reč samo vtiče, je spoznala komisija, da bi ne bilo zadosti storjeno, če bi se sami suhi juridiško-politiški besednik ali slovník a priori spisal, če bi se tudi zbrane ali narejene imena (izreki) same na sebi še tako pripravne biti zdele, ampak da se mora terminologija iz postav samih zajemati, kjer ima vsaka beseda v zvezi z drugimi drug pomen; zato je komisija naslednji opravični red ustanovila.

Narpopred se pregledajo prestavljene slavjanske postave, od nastopa vlade Nj. V. cesarja Frančiška Jožefa do današnjega dne, se vzamejo iz njih vsi izreki, kateri v pravniško-politiški slovník gredo, se pretresejo narpopred v odborih, potem pa v skupnim zboru in po tem zadnjem sklepu se popravijo te prestavljenja, prejeti izreki (termini) pa bodo prva priprava pravniško-politiške terminologije. Po dokončanju tega dela se prejde ravno tako državljanski zakon (bürg. Gesetzbuch), sodni in kantni red, kazenski zakon itd. in tako se bodo iz ene strani te postave pripravile za tisk in iz druge se sestavi slovník juridiško-politiški, kakoršnega je v sedajni dobi treba.

Po tem načertu se je že danes popoldne začelo delo v posameznih odborih in se bo nadaljevalo vsaki dan.

x-y. Slovenija, Novice, Laibacher Zeitung, vsi domači za deželno srečo vneti pol. časopisi so Slovencem, sosebnost pa Ljubljani nevarnost, ktera jim pri novih deželnih vravnah zavoljo pomankanja pravih podpornikov na Dunaju proti, pokazati, odkriti in tudi pomoč svetovati hiteli. Svet se ni poslušal. Nemo in patria profeta. Še le ko je Dunajski „Lloyd“ dopis, če tudi od tukej, prinesel, se je občinski odbor zdramil in je prošnjo na vladarstvo sestavil, da bi se ilirsko kraljestvo tako ne drobilo in Ljubljani vikši deželno sodništvo dalo. Če prav ta prošnja že pozno pride, vender nas veseli, da zamoremo po Novicah reči, da je izverstvo zložena in podpirana. Vse se še popraviti da.

Pri ti priliki pa zamolčati nemoremo, kolika de je neumnost nekterih med nami, nad katerimi bi se človek lahko čudil, da v človeški podobi in po konci hodijo. Objokovanja vredni reveži zdaj trosijo, da je slovenska stranka (po Ljubljanski nemišini Slovenier) kriva, da se je Ljubljana v Beču zanemarila! Tisti Slovenci, ki so poldrugi milijon ljudi okoli Ljubljane razpoložiti, in iz nje slavno mogočno mesto z vsemi oblastmi (zunej centralnih) in z vsemi napravami, ktere poglavitno mesto le ozaljšati vtegnejo, storiti hotli! O Ljubljana! spoznaj enkrat svoje! Kar se je zgodilo, ni sad vneta, dobroželjne mladosti, ampak sad žalostne narodne polovičnosti in zaspanosti in nekterih ptujstvu prodanih uradnikov.

Hervaska in slavenska dežela.

Südsl. Ztg. piše: Kakor zvemo, se bode bansko svetovavstvo tudi na svetluga cesarja kakor na bana Jelačiča zastran okrojirane ustave obrnilo, in ako njih besede nič ne izdajo, mislijo skorej vsi udje te vikši deželne oblasti odstopiti.

Dunajska časopisa „Ostd. Post“ in „Presse“ se naglo te prilike poslužita, da bi nemški žolc nad Hervati, ker so Slavjani, razlila, in njih priderznost hudo poprijemata. —

Ravno ta list jugoslavjanskih novin piše: iz Bosne slišimo, da pričakuje Travniški vezir 15,000 vojakov, s kterimi se misli na puntarje v Turško-Hervaskim zagnati. Od naša armade na jugu nič noviga. —

Austrijska dežela.

Dunaj. General Velden je zopet nastopil urad deželniga in vojniškiga glavarja na Dunaju in je dunajskemu občinskemu svetvavstvu svoj nastop s pismam napovedal, ktero s naslednjimi besedami sklene: „Še imamo veliko nalogo pred sabo; staro državno poslopje je bilo kmalo poderto, ali novo se bo le sčasoma in le z zjedinjenimi močmi vzdignilo.“

Česka dežela.

Pražke Narodne Novine pišejo v sestavku, v kterim svoje misli od novih dveh ministrov grofa Leva Thuna in viteza Schmerlinga izreko, na zadnje sledeče: „Govorilo se je tudi, da bode g. minister Bach na viteztvo povikšan. Naj nihče ne misli, da je to reč nepomenljiva, kakor se biti zdi. Dokler bode g. Bach smel ostati samo Dr. Bach, še ne obupamo; ako pa pride doba, v kteri se bode morala kri g. drja. Bacha premeniti v žlahtno kri, pa lahko noč! prava svoboda in enakopravnost avstrijska. —

„Slav. Centralblätter“ pišejo, da je Dr. Petranovič za dogotovljeno prestavljenje državljanskih postav v serbski jezik z obojimi pismenkami serčno zahvalno pismo od ministra Bacha prijel. To delo bodo še pregledali gg. Vuk Štefanovič, Živanovič, Šuplikac, Draškovič in Pavlovič za Serbe (z cirilico); za Hervate z latinskimi čerkami se bode enaki odbor sestavil. —

V prihodnim šolskim letu se bode na Pražkim vsenčilišu v bogoslovskih šolah pastirstvo tudi v českim jeziku učilo.

Dostojni Kralovegraški konsistorij je po sklepu in prošnji mestniga svetovavstva v Kutni gori naslednji ukaz na učiteljstvo izdal:

1) naj se v prvih treh klasih Kutnogorske poglavitne šole samo v maternim jeziku uči;

2) naj se v četertim klasu saj nekoliko materni jezik čišla in uči;

3) naj se v vseh klasih poglavitne šole nemški jezik na podlogi česke slovnice kot poseben predmet uči;

4) naj se med šolskimi predmeti posebno na zgodovino in zemljopis českih kronskih dežel gleda. — (N. N.)

Praga 4. t. m. Težko se pričakuje knjiga, ki ima te dni na svetlo priti in ktera po naslovu „čez okoljšine sedajnosti s posebnim pogledom na Česko deželo“ govori in sicer v českim jeziku. Če je ta reč že sama na sebi važna, postane še imenitniša po osebi pisatelja, noviga ministra grofa Thuna.

(C. B. a. B.)

Moravia in Silezia.

Českim Nar. Novinam se piše iz Berna. Zagotoviti vas zamorem, da na novici, kakor de bi bil Bernenski škof Moravske Nar. Nov., ali, kakor se je pozneje govorilo, vaše Narodne Novine pri duhovšini prepovedal, ni nobene resnične besede.

Iz Berna 4. t. m. Vseh skupaj je zbolelo letas v Bernu na koleri 981 oseb (380 možkih, 332 ženskih in 179 otrok); iz teh pak se je ozdravilo 458 (215 možkih, 155 žen, 89 otrok) in vmerlo jih je 327 (118 možkih, 120 ženskih in 88 otrok.) (M. N.)

Ogerska dežela.

Od ogerskiga boriša piše „Soldatenfreund“: Osredje naše poglavitne armade (g. Haynau) stoji zdaj (7. t. m.) v Segedinu, njeno desno krilo (Flügel), to je tretji oddelik v Theresiopeli, ki se bo z banovo armado združil; levo krilo (prvi armadni razdelik) je posedlo Szolnok, in je v zvezi z poglavitno armado maršala Paskieviča. —

Od Komarnske okolice pa niso vesele novice prišle; mislilo se je namreč, da je posadka Komarnske terdnjave manjši in slabši,

kakor je v resnici, in zato je bila okolica z premajhno množico cesarskih posedena, zakaj 3. t. m. so se Magjari iz terdnjave naglo na naše zagnali in jih na levi breg Donave pregnali, pri ti priliki so cesarskim okoli 3000 volov in veliko žita vzeli; — tudi mesto Rab, se sliši, so Madjari posedli; toliko pa je gotovo, da so se cesarski iz njega vmaknili. Zdaj pa so od vseh strani zopet vojaške trume k Komarnu poslane in tudi ruski general Sacken pride od severa na to stran, tako de bodo Madjari okoli Komarna, če Bog da, kmalo vkroteni. Dunajska časopisa „Presse“ in „Ostd. Post“ generala Haynau oistro poprimeta za to, da se je z celo armado globoko v deželo podal, brez de bi se bil dobljenih mest in zlasti Buda-Pešte dovolj zagotovil, očita je mu tudi, da ni zadosti v zvezi z rusko armado.

Od armade na jugu se zopet veseliši glasi slišijo, sosebnost je serbski general Knićanin povsod srečen in Madjare hudo tepe. Jelačič je vojake pri Slanim kamni čez Donavo prestavil in stopa proti Vilovim in Kaču. Od Rusov se pa nič ne sliši, da bi bili iz Erdelja prišli.

Slavenski Jug piše: V Zemunu 30. p. m. Iz verjetniga vira smo zvedili, kako je bilo mesto Temišvar od Madjaronov osvobodjeno. O priliki, ko je Bem mesto nagovoril, naj se poda, se je več temišvarskih prebivavcev oglašilo za predajo. Komandant jim lepo predloži, da bi rad zvedil večino glasov te in une strane. Ko so se vsi tisti, ki so se podati hotli, skupaj na eno stran vstopili, jih pusti obdati, jim vzame ves cesarski dnar, in davši jim za-nj v enaki vrednosti Košutovih bankovcev jih izžene iz mesta. In tako je Temišvar, rešen znotrajnih sovražnikov, vsred sovražnih trum cesarju zvest ostal. —

Iz Erdelja se zve, da je cesarsko avstrijska armada, ktera Kronstadt brani, 23. Julija pri St. György Madjare (12,000) pod Bemam v hudim boju slavno premagala; tudi ruski general Grotenjelm je ravno tisti dan pri Szas-Regenu sovražnike razbil. —

Görgey je mende v nedosežnih močvirjih blizu Namény-a.

Pervi namen avstrijske poglavitne armade je zdaj banu pomoč poslati in Temišvar osvoboditi. Nugent je imel 6. t. m. v Osek priti.

Puntarji, ki so se bili une dni iz Komarnske terdnjave zagnali, so se že zopet v terdnjave vmaknili in tam svoj obilni plen shranili.

Ptuje dežele.

Laska. 30. p. m. je sardinski kralj v Turinu novi državni zbor nagovoril; v tem nagovoru med drugim reče: Pogodbe z Avstrijo se, kakor se zdi, koncu bližajo; kakor hitro se bodo sklenile, bo moje ministerstvo leto zboru naznanilo.

Papež je odločil komisarje in ministre, kateri imajo vladarstvo njegovih dežel vravnati; on sam obljubi de se bo, kakor hitro je mogoče, v Rim preselil; tudi se govori, da bo popred občni odpustik za večidel političkih hudodelcev izdal. Zastran prihodniga vladanja se pa mende vender njegovi in francozki pooblastenci zedinili niso. — Poglavitni vodja papeževih nasprotnikov, Garibaldi, preganjan od francozkih in naših vojakov je na ladji pri Cerinatu vtekel; armada njegova je bila mende od Avstrijskih vojakov vjeta.

Angleška. Angleški državni zbor je za letas sklenjen. Pred sklepam je v doljni zbornici lord Nugent ministra Palmerstona vprašal, če je vlada zvedla za razglas avstrij. generala Haynaua v Pešti, v kterim vsakimu, ktor revolucijske znamenja nosi, zmišljene pravlice razširja i. t. d. z smertjo žuga, če je ta razglas pristen (echt) in ali se bo angleška vlada za to potegnila, da bi se barbarsko, sedajnimu izobraženju neprimerno ravnanje opustilo; na to je odgovoril Lord Palmerston, da je vlada z veliko žalostjo ta razglas v časopisih brala, da pa uradno ni razglasila dobila ali je taisti pristen ali ne, in de se bode v ti reči po okoljšinah vedla. —

Nepolitiški del.

Od Ljubavi Domovine.

(Poleg Šiškova iz Ruskega.)

Kaj je Domovina? Je stran kjer smo se mi in naši predniki rodili; je zibika, v kateri smo zanihani; gnezdo v katerem smo ugrejeni; zrak v katerem smo dihal; zemlja, kjer ležijo kosti očetov naših in u katero se bomo na skorem mi sami vlegli. Kakova bi se duša prederznila, da raztergne takove krepke veze? Kakovo bi serdce biti moglo, katero nebi čutilo toga svetega plamena? Neumne zveri (stvari) in ptiči ljubijo mesto svojega narodenja. — In človek, kateri je z razumno dušo nadaren, pak bi se odločil od strane svoje, od bratov in zemljakov svojih, in pripustil, da ga pčele in mravci v tem prekosé. — Kateri izveržak nebi ljubil svoje matere? In jel nam je domovina menje kakor mati? Ja, misel takova je proti naravi, in odstopenje od nje je tak nemogoče, da če bi človek kakovo mu drago hudo čutenje imel, in v pokvareno svojo dušo merjenje in nenavidnost proti domovini nosil, vender bi se strašno tega sramovali moral, kak hitro bi se pred občinstvom za takevega spoznal. Ja kako se nebi srečeval? Vsi veki, vsi narodi, zemlja in nebo bi kričali proti njemu, samo jedini pekel veselil bi se mu z-rokami pljeskajoč.

Odtod dohaja, da pri vseh pomankanjih človečanskih, pri celotni kakoršnokoli prevzetnosti zločestih ljudi, nigder nečujemo kričanja proti prirodenemu čutenju ljubavi k-domovini; in tudi povsodi v-prosastnih in sadašnih časih neizbrojne nahadjamo prilike: da je sila ljubavi k-domovini veksa in jakša od ljubavi k-vsemu, kar nam je dragoceno in mило, k ženam našim, k-deci našoj, in k-samim sebi. Sila njena je veksa od vsakega straha. — Duša z njom goreča neboji se ni vode, ni ognja, ni dubljine (globočine) ni višine: Vojak na bojišču predaje se zaradi nje strašnoj smerti, in drug rodoljube obkrožen od neprijateljev vžge pod sabo strelni prah in leti s-razterganoj ladjoj v zrak, od koder mu telo v morje pada, duša pa se u nebo dvigne.

In tak premišljavajoči iz jedne strane ljudi, kateri s tolkoj nestrashljivostjo duha sebe za domovino aldujo; — ter s-druge strane sveobčinsko sramoto nje neljubiti, sledilo bi iz tega sklenuti: da je nagnenje k-mestu svojega rođenja, k-zemljakom svojim in bratom svojem nekakovo občinsko, z-mlekom usesano, in v vsakem serdce prebivajoče čutenje. — Tako bi moglo biti, in tako je v vsaj zbilnosti (Wirklichkeit).

Ali „mnogo je ljudi — mnogo čudih“: narave njihove so različne, nagnenja nestalne: — človečanska duša, če je s krepostmi nadarena, toliko se more z-dobrotjo svojo približati Božanstvu, koliko huda s-hudobnostjo svojo stanovnikom peklenskem. Odtod vidimo: da se neki ljudje s-življenjem in imetkom svojim domovini aldujo; — in v tem istem hipu vidimo tudi take: kateri so domovine izdajavci in neverniki. — Ali pustimo jih, narava se od njih s-ostudnostjo obrača — in človečanstvo dolžno je imena njihova pozabiti, da se pri spominanju njihovem neokuži zrak domovine in nestrese mati zemlja od straha; — pustimo jih prokletstvu potomstva (Nachkommenschaft) in osveti (maševanju) neba.

Ljubav k-domovini veli človeku: nepresežna modrost božja zapovedala ti je, da se rodiš od oca in matere, da imaš brate, sestre rodbino, bližnje; dala ti je razložno svojstvo, in veliko izvišenije kakor brezumnoj živini; obvezala te je, da se skerbiš za tvojo detco, in da tak ljubiš sebe po smerti svoji. — Postavila je serdce tvoje u sred presladkih čutov proti tistim, od katerih si izišel; in proti taistim, kateri so od tebe bitje zadobili. — Nejsi li blagočesten v sred objetja roditeljev, hčerki in sinov tvojih? Z tem načinom dobrotivost božanska saznamenovala ti je dom, stan, prebivališče. — Zapovedala je: da bi se jedna rodovina s-druge zjediniła, da v vseh jednoista kri teče; da tofe svete vezi vklepa-jo čeli narod, in da ga vse močnejšiga in krepkejšiga činijo z-jednodušjem, ljubavjo in družbo.

Odtod so te zakoni nazvali varaščane, zemljaci (jednozemci) brate, — in domovina sine. — Ti si pred licem Boga in celega sveta svetečno in očito obečal, da bodeš deržal in varuval (čuval) ti zavez, kateri je zapečaten s-voljoj stvoritelja, kričečim v tebi glasom

narave in obćim vsih dobrom, od katerega se tvoje sobstvo razločiti nemore.

To je obečanje osnovano na dolg zahvalnosti, na zakonih božjih in človečanskih. — Moreš li ti brez trepetanja in straha pomisliti, da bi ti sveti vez s kakoršnim koli načinom pretergnuti; in domovino podkopati hotel? Premisli! . . .

V Ljubljani 1. vel. serpana 1849.

Fr. Muršič.
Lutomerski

(Iz g. Majerjevih Pravil dalje.)

Jedina cesta, do cvetečega slovstva je ta . . . da se dosadanji književni jeziki i jezikič med seboj približuju i slože tako, da budemo imeli mesto 14 do 16 literatur i literaturic jedno veliko slovstvo.

To je: conditio sine qua non! Kdor koli narodno slovstvo ljubi i slavenski jezik izobraževati želi, nek si prizadeva vsestrano, da se naši dosadanji knj. jeziki med seboj približuju. To, isamo to se imenuje jezik izobraževati. Vse drugo izobraževanje, brusenje i sladkarenje naših jezikov, narečjah i podnarečjah je toliko, kakor ako bi s sitom vodu zajemal, s kapu po gori včtar tčral, rakom žvižgal ali po snegu pšenicu sejal. Lepo poje pesnik naš:

Samo sloge duh jedini
Budi naša obća dika
Angjeo mira medju sinu
Jedne majke i jezika.

Slogoj i uzajemnostju bi naše slovstvo tako veselo precvetalo, kakor se svet nije nigdar vidil.

Ako bi se naši dosadanji knj. jeziki približali med seboj i se složili, bi gotovo bilo vsih vkup več pisateljev, čitateljev i več knjig, kakor ako smo razdeleni i razkropeni na 14 ali 16 stran: to se reče: slovstvo bi veseleje precvetalo; kakor pesnik kaže:

Više očih vide više
Više mislih više smatra
Više rukah već napiše,
Iz više iskar biva vatra.

Ako je već pisatelj su tudi izverstneji i učenejši, jeden drugoga u učenosti i umetnosti podpira; što je jeden sozidal, na tem zida drugi i tretji dalje, što je jeden izmislił, s tem se drugi vsi lahko soznane, ni potreba vsakomu sopet od početka početi, — jeden stupi tako rekuć drugomu na ramena, slovstvo raste kakor piramida; njihova slovstvena moć raste — kakor se reče: in progressionem arithmetica; — 10 složnih pisateljev ne ima samo desetkrat toliko slovstvene moći nego već, ko stokrat toliko, kakor vsaki po sebi. Pisatelju se od veselja serce širi, visoke i imenitne misli ga obletaju, ako vč, da ne govori samo jednoj strani naroda, samo jednomu kolenu, nego, da ga posluša veliki jeden narod i vsi spisi njegovi prihadaju važnej i beseda krepkeji. Naša poslovice pravi:

Sloga jači, nesklad tlači.

Gotovo je moguće, da se naša narečja i podnarečja približaju i slože, — saj u 4 narečja.

Ali je moguće, da bi se vsa naša narečja u jeden jedini književni jezik sjedinila?

Vsaki živući jezik ima nektera narečja i podnarečja, postavim: italijanski, francoski, nemčki i tako dalje. Imenito Nemci su pred nekoliko lčti spoćitali različnosti svojega jezika i su jih najšli še nešto već od 122; i včndar imaju Italijani, Francozi, Nemci i vsaki izobražen narod jeden jedini književni jezik. Što je kod inih narodov moguće, za što bi se ravno nam ubranilo? — Nemci imaju mnogo narečjah, već kakor mi, ktera su med seboj različnejša, kakor naša, pa včnder ne pišu u narečjih, nego se pametno derže jednoga obćega knj. jezika, za to pa tudi nemčko slovstvo vesele cvčti i nemčka beseda velja! —

Gotovo je moguće, da se naši dosadanji knj. jeziki približaju, pa to se može i mora le po malim učiniti, a ne na jeden mah; složimo se sada saj u 4 narečja, českoslavensko, polsko, ilirsko i rusko. To bi bila prva stupnja k jednomu jedinomu slavenskomu jeziku,

k jednoj obćoj literaturi. Tukaj ću govoriti posebno od ilirskoga i českoslavenskoga narečja.

Od ilirskoga narečja i njegovih podnarečjah.

Ilirska podnarečja se lahko slože u jedno književno narečje.

Ilirsko se govori u sledećih pokrajinah: U Dalmaciji, u Horvatskoj, Slavoniji, Dubrovniku, u Istrii, na Goriškim, u Koruškoj, Krajnskoj, Štajerskoj, u Medjumurju, Podunavju, u Bačkoj, u Banatu, u Srbiji, Bosni, Hercegovini, Černogori i u Bulgarskoj; izvan toga u nekotih predelih Banatskoga (njih 22,000), Arnautske, Macedonije i Tracie do same Gerčke. U vsih ovih pokrajinah se govori samo jedno narečje, ktero se imenuje ilirsko i se deli na tri podnarečja, namreć: na horvatsko, slovensko i serbsko. To narečje se imenuje s jednu rečju: ilirsko, sicer bi se moralo imenovati tako le: Dalmatinsko - horvatsko - slavensko - dubrovačko - istrijsko - goriško - koruško - krajnsko - štajersko - medjumursko - bačko - banatsko - serbsko - bosansko - hercegovačko - černogorsko - bulgarsko - slavensko narečje. Ovi golemi naslov je pak očito predolg, da bi se u spisih upotreboval, naj priličnije i naj obićneje se imenuju narečje naše da je ilirsko. —

Ilirska podnarečja horvatsko, slovensko i serbsko (bulgarsko) se lahko slože u jedno književno narečje, ložeje kakor se obićno misli. Ova podnarečja su si moćno podobna; naravno, ker samo jedno narečje čine; tako su si podobna, da priprosti i neućeni ljudi iz raznih il. podnarečjah, ako se sostanu, se govoreći dobro razume, izuzamži nekotje neznatne izraze. Ako že neućeni ljudi, nijedne slovniće neznajući znaju besedu tako obrniti, da se razna il. narečja govoreći, razume — bogme, slaba bi bila, ako bi samo ućeni, študirani ljudi ne znali ali ne hotčli svoje podnarečje toliko spremčniti, da bi se razumeli, se ostalim il. podnarečjem približali i u jednom obćem književnom narečju složili. Ako se vsako podnarečje ostalim samo za jednu stupinju približa — su tri narečja že za tri stupinje, za tri koračaje bližeje kakor popred. Vsako izmed trčh podnarečjah je trčba samo za tretjinu puta da se ostalim bliža i že budu se srećala, da se slože u knj. narečje. Lehko bi jih složili, — vse se može, ako se sile bratsko slože — nek bi bilo pa še tako težko, u književnom jeziku se sjediniti moramo, inaće se ne budemo dokopali cvetečega slovstva, bez njega se pa ne možemo postaviti med izobražene narode. Dakle: Sloga! — Te jedro mika, zgrizi lupinu! Složno moramo književni jezik izobraževati.

Z m e s .

Podamo tu dokaz, v kakim izverstnim slogu tu in tam nemčki časopisi pišejo, de se uradnimu slogu bolj približajo. Novine „Deutsche Allg. Zeitung“ pišejo dne 2. t. m. na strani 2408 naslednje: „Die Hannoversche Zeitung veröffentlicht die von dem durch die auf dem Volkstage zu Bremen am 10. u. 11. Junf versammelt gewesenen Vertreter von Gemeinden und Vereinen Hannovers niedergesetzten Centralcomité für die bevorstehenden Landtagswahlen erlassene Ansprache.“

* „Koliko bi vtčgnila veljati železna cesta od Ljubljane do Tersta?“ vpraša neki kmetič svojiga tovarša.

Odgovori mu ta: „Se vzame en cent popirja, se natisne gori nekaj malo verstic; — pa je plaćana.“

* „Ostd. Post“ piše: „Po vseh časopisih se raznaša novica, de se minister Bach česko ući, zraven pa ravno ti časopisi taje, de se tudi madjarsko ući. Dobro bi bilo, de bi se vselej oboje ob enim omenilo, de bi si iz te okoljšine ne kovali orožja jezićni silneži. (Sprachenstürmer)“. O nepresežna previdnost! Ali bi ne bilo še previdniši, de bi pisaje: „minister Bach se ući česko in zraven madjarsko,“ vselej pristavili „in nemšine še ni pozabil!“ in to tudi zoper te hude Sprachenstürmerje.

** Dr. Kaminski, bivši urednik v Krakovu, kteriga so zavoljo liberalnosti k vojašnji gnali, neče nobene časti (vikši stopnje) prejeti rekoć: „Ako ste me zavoljo kazni k vojašnji odpeljali, mi ne morete dati nobene časti!“